

DOĞU TÜRKÇESİYLE YAZILMIŞ BİR ŞİİR SEÇKİSİ ÜZERİNE

Uğur UZUNKAYA*

Öz

Doğu Türkçesi yahut da İslami Orta Asya Türk edebî dili olarak adlandırılan dönemin Türkçenin tarihsel gelişiminde 19. yüzyıla kadar varlığını sürdürdüğü bilinir. Bu dönemde farklı tür ve konularda birçok eser kaleme alınmıştır. Bu eserlerden biri de Hollanda Groningen Üniversitesi Kütüphanesi, Özel Koleksiyonlar bölümünde Hs. 474 arşiv numarasıyla korunmakta olan 14. yüzyılın geç dönemi ile tarihlendirilen içerisinde biri Arapça diğer ikisi Türkçe üç eser barındıran bir mecmuanın üçüncü bölümünü oluşturan Doğu Türkçesiyle yazılmış bir şiir seçkisidir. Bu yazmada mevcut olan ve bu yazının da konusu oluşturan manzum parçalar dörtlükler şeklinde kaleme alınmıştır ve ilgili yazmanın 33a-57b varakları arasında bulunmaktadır. Bu şiir seçkisi başından ve sonundan eksiktir. Hatta kimi manzum parçalara tekabül eden yerlerde yazma hasarlıdır. Metnin bir başlığı bulunmamaktadır. Yazmada her manzum parçanın başında Arapçası ile li-ğayrihî 'bir başkası tarafından' ifadesi yer alır. Metin dil özellikleri itibarıyla yer yer Batı Türkçesine ilişkin unsurları ihtiva etse de Doğu Türkçesinin en yaygın özelliklerini korumaktadır. Temelde iki bölümden oluşan bu yazıda metinden yansıyan örneklerle kısa bir dil incelemesi sunulacak ve bunu metnin yazı çevirimi ve Türkiye Türkçesine aktarması izleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Türkçesi, İslami Orta Asya Türk edebî dili, manzum parçalar, metin neşri

ON A COLLECTION WRITTEN IN EASTERN TURKISH

Abstract

It is known that the period called Eastern Turkish or Islamic Central Asian Turkic literary language continued to exist in the historical development of Turkic until the 19th century. In this period, many works were written on diverse genres and subjects. One of these works is a collection of poetry in eastern Turkish, which is preserved with the archive number Hs. 474 in the Special Collections of the Groningen University Library in the Netherlands and dated to possibly late 14th century, consisting of the third part of an anthology containing three different works, one in Arabic and two in Turkish. The verse parts in this manuscript, which

---

* Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
e-posta: uguruzunkaya@gmail.com

are the subject of this article, are written in quaternary form and are among the folios 33a-57b of the aforementioned manuscript. This collection poetry is incomplete at both the beginning and the end. In fact, the text are damaged in places corresponding to some poetic parts. No title is mentioned in the manuscript. In the collection, each part in verse is headed with the Arabic word *li-ğayrihī* 'by someone else'. Although the text contains some linguistic features related to western Turkish, it preserves the most common linguistic features of eastern Turkish. Basically this paper will be presented in two parts consisting of a short linguistic analysis with examples from the text and transcription of the text, as well its translation into Turkish.

Keywords: Eastern Turkish, Islamic Central Asian Turkic literary language, verse parts, text edition

Giriş

Doğu Türkçesi veya bir başka adlandırmaya göre İslami Orta Asya Türk edebî dili Türkçenin tarihsel gelişimi göz önünde bulundurulduğunda 19. yüzyıla kadar devam ettiği kabul edilen bir dönemdir. Bu dönem manzum ve mensur muhtelif tür ve konularda eserlerin kaleme alındığı bir yazı dilidir. Doğu Türkçesi ile kaleme alınmış olan metinler müstakil eserler olarak mevcut olsalar da farklı dil ve konulardaki eserlerin bir araya getirilmesiyle ciltlenmiş mecmualarda da yer alabilmektedir. Bu çalışmanın konusunu da biri Arapça ikisi Türkçe üç farklı eserin bir araya getirildiği bir mecmuanın üçüncü ve sonuncu bölümüne tekabül eden Doğu Türkçesiyle kaleme alınmış manzum parçaları ihtiva eden bir şiir seçkisi oluşturmaktadır.

Bu yazının konusunu oluşturan mecmua bugün Hollanda Groningen Üniversitesi Kütüphanesi, Özel Koleksiyonlar içinde Hs. 474 arşiv numarasıyla saklanmaktadır. Bu yazma aynı müstensih tarafından kaleme alınmış muhtemelen 14. yüzyılın son dönemleriyle tarihlendirilen bir mecmuadır (Schmidt 2012: 63). Mecmua 57 varaktan ve üç eserden oluşmaktadır. Yazmanın birinci bölümünü 1a-9a varakları arasındaki Arapça bir hadis seçkisi oluşturmaktadır ve bu metinde hicri 799 tarihi mevcuttur (miladi 1396-1367) (Schmidt 2012: 65). Yazmanın ikinci bölümünü Karahanlı Türkçesiyle kaleme alınmış olan '*Atebetü'l-Hakāyik*' adlı eser oluşturmaktadır. Bu eser 9a-32b varakları arasında yer alır ve baştan ve sondan eksiktir. Eser '*Atebetü'l-Hakāyik*'ın Hollanda nüshası olarak tanıtılmış ve diğer nüshalarla mukayeseli olarak neşredilmiştir (bk. Çakmak 2019). Eserin üçüncü bölümünü ise bu çalışmada ele alınan Doğu Türkçesiyle kaleme alınmış manzum parçalar oluşturmaktadır. Bu manzum parçalar hareketli nesihle dörtlükler şeklinde yazılmıştır ve ilgili yazmanın 33a-57b varakları arasında yer almaktadır. Bu şiir seçkisi başından ve sonundan eksiktir. Metnin bir başlığı bulunmadığı gibi bir mahlasa da rastlanılmamıştır. Eserde genel itibariyle yer alan manzum parçalar *aba* kafiye sırasına sahiptir. Kimi manzum parçalar ise hasarlıdır. Bununla birlikte yazmanın 35b-36a ile 44b-45a arasındaki parçaların kayıp olduğu görülmektedir (krş. Schmidt 2012: 66). Yazmada her manzum parçanın başında Arapçası ile *li-ğayrihī* 'bir başkası tarafından' ifadesi yer alır. Bu durum metinlerin farklı kimselere ait olduğu düşüncesini doğurmaktadır. Manzum parçalar arasında kimi noktalarda konu bütünlüğü ve tekrar edilen mısraların olduğu da görülebilmektedir. Metin dil özellikleri itibariyle yer

yer Batı Türkçesine ilişkin unsurları ihtiva etse de Doğu Türkçesinin en yaygın özelliklerini korumaktadır.

Bu metinde yer alan manzum parçaların muhtevası çeşitlilik göstermektedir. Manzum parçalarda beşeri sevgiliye duyulan özlem ve bundan husule gelen aşk ızdırabı, sevgilinin vefasızlığı, sevgiliye kavuşmanın arzusu, hasretin geçiciliği, güzel sevmenin kıymeti, dünyanın geçiciliği ve ömrün iyi değerlendirilmesi gerektiği, dünyanın aldatıcı olması, dünyaya her gelenin bir gün bu dünyadan göçecek olması, insanın hayatta iken hayırlı işler yapması gerektiği, Hz. Muhammed ümmeti olmaktan duyulan memnuniyet ve Hz. Muhammed'in mahşer günü ümmetine şefaati olacak olması gibi konulara değinilmiştir. Sevgili tasvir edilirken Hz. Ali'nin heybeti, Hz. Hamza'nın kuvveti gibi benzetme unsurlarına başvurulmuştur. Yine metinde bir yerde *soñ peşimân kimseneye assı kılmaz* 55/4 "Son pişmanlık kimseye fayda etmez" atasözü mevcuttur. Metinde sevgiliye ilişkin manzum parçalarda sitem üslubu hakimken dünyanın geçiciliğini konu edinen parçalarda şairin nasihat etme kaygısı götüğü görülebilmektedir. Bu çalışmada Doğu Türkçesiyle kaleme alınmış mevzubahis şiir seçkisinin kısa bir dil incelemesi yapılacak, daha sonra metnin yazı çevirimi ve Türkiye Türkçesine aktarması sunulacaktır.

1. Dil İncelemesi

1.1. Ses Bilgisi Üzerine Notlar

Ses bilgisini bütün başlıklarıyla ele almak yerine bu bölümde metinden öne çıkan ayırt edici hususlar üzerine durulacaktır. Doğu Türkçesinde yaygın bir şekilde mevcut olan söz başındaki /t/ ünsüzü metinde kimi örneklerde istisnaları da mevcut olmakla birlikte tıpkı Batı Türkçesindeki gibi /d/'ye ötümlüleşir: *demekden* 23/2 (krş. *téyüp* 11/3), *déñiz* 74/1 (krş. *téñizde* 39/4), *dép* 63/1, *dér-siz* 34/3, *déyü* 64/3, 65/3, *dodağıñı* 05/4, *dodağ* 44/3, *doğsa* 34/4 (krş. *tuğsa* 33/2), *düşmişem* 74/1 (krş. *tüştüm* 18/1), *düşüp* 62/3. *bol-* örneğinde söz başındaki /b/ ünsüzünün şu üç örnekte sıfırla nöbetleştiği görülmektedir: *kul olmuş* 09/6, *ay olmaya* 33/1, *zārī olur* 73/4. Metinde bir örnekte {-gII} teklilik ikinci kişi emir kipinde ekin ünlüsü ilerleyici ünlü benzeşmesi yoluyla yuvarlaklaşmıştır: *sévündürgül* 19/3. Metinde Batı Türkçesindeki gibi ikinci ve daha sonraki hece başındaki /g/ ünsüzünün düştüğü örnekler tespit edilmiştir. Bunlardan {-gAn} sıfat-fiil ekinin söz başındaki /g/ ünsüzünün üç yerde düştüğüne rastlanmıştır: *bolan* 44/2, *kèlen* 51/2, *tüşen* 73/4. Buna ilaveten aynı şekilde yaklaşma durumu ekinde de söz başındaki /g/ ünsüzünün düştüğü örnekler tanıklanmış ve ek kimi örneklerde {+(y)A} biçimini almıştır: *dünyāya* 49/4, *tañrıya* 58/1, *kağguya* 69/4, *boynuma* 04/2. İsimden sıfat yapan {+IIg} ekinin sonundaki /g/ ünsüzünün sıfırla nöbetleştiği ve bir örnek hariç olmak üzere dudak uyumuna girdiği tespit edilmiştir: *kanlu* 18/4, *körklü* 41/4, *körklüdür* 33/1, *kutlu* 40/4, *zekātlı* 44/4. Yine zarf-fiil {-gInçA} ekinin söz başındaki /g/ ünsüzü sıfırla nöbetleşir ve ek {-(y)InçA} şeklinde görülür: *kélmeyinçe* 54/4, *ölmeyinçe* 54/2, *solmayınça* 54/1.

1.2. Şekil Bilgisi Üzerine Notlar

1.2.1. Yapım Ekleri

1.2.1.1. İsim Yapım Ekleri

Bu bölümde metinde rastlanan hem isimden isim yapım eklerine hem de fiilden isim yapım eklerine yer verilecektir. Bu ekler şöyledir: (1) {+cı}: Bir işi sürekli yapan anlamında isimler türetir (Eckmann 2017: 48; Erdal 1991: 110; Tekin 2003: 81): *du 'acı-mên 71/2, yalancıdur 50/4*. (2) {+cük}: Küçültme ekidir (Eckmann 2017: 48; Erdal 1991: 106) ve tek örnekte rastlanmış olup ekin ünlüsü /cim/ ile yazılmıştır: *yürecüküm 01/2*. (3) {+daş}: Metinde aynı örnekte iki kez tespit edilen bu ek eşlik bildirir (Eckmann 2017: 48; Erdal 1991: 119, Tekin 2003: 81): *kardeşlar 47/3, 60/1, 63/3, karındaşlar 41/1, 51/3, 53/3, 57/3*. (4) {+di}: Zarf türeten bu eke metinde bir yerde rastlanmıştır (krş. Tekin 2002: 85): *émdi 05/1* (< ETü. *amti*, Clauson 1972: 156b; Nadalyayev vd. 1969: 42b). (5) {+düz}: Tek sözcükte tanıklanan bu ek zaman zarfı türetmiştir: *kündüz 18/3* (< ETü. *küntüz*, Clauson 1972: 729b; Nadalyayev 1969: 328a). (6) {+e}: Metinde tek örnekte rastlanan eski bir yaklaşıma-bulunma durumu ekidir (Tekin 2003: 80): *kêçe 18/3* (< *kêç+e* için bk. Tekin 2003: 80; Clauson 1972: 694b; Nadalyayev vd. 1972: 291a), *kêçeler 08/1*. (7) {+gine; +ğına; +ğuna; kına}: İsimlere ve sıfatlara gelerek küçültme anlamı katar (Eckmann 2017: 49; Tekin 2003: 83; Erdal 1991: 47): *cigerginem 16/4, köñülginem 2/3, köñülgineñ 21/3, közginenñi 26/1, sözginem 25/1, sözginenñi 26/2, tilginem 07/2, yürekginem 16/2, yüzginenñi 26/4; yârgınam 10/1; boyğunañ 19/1; hõşkına 17/2*. (8) {+layın}: Üzerine eklendiği sözcüğe “gibi” anlamı katan zarflar türetir (bk. Bodrogligeti 2001: 60): *karğulayın 19/1; yûsufılayın 27/4*. (9) {+lık}: Metinde rastlanan tek örnekte soyut isim türetmiştir (krş. Eckmann 2017: 50; Tekin 2003: 84; Erdal 1991: 121): *'aşıklık 12/1, 43/2, 45/1, 68/1; 'aşıklıknı 02/1*. (10) {+IU; +lı}: ETü.’de {+IXg} şeklinde mevcut olup “sahip olan” anlamında sıfatlar türeten bu ekin (Eckmann 2017: 49; Tekin 2003: 83; Erdal 1991: 139) metnimizdeki örneklerinde söz sonundaki /g/ ünsüzü sıfırla nöbetleşmiştir (krş. Bodrogligeti 2001: 60 ve 103): *kanlu 18/4, körklü 41/4* (< ETü. *körk+lüg*, Clauson 1972: 743a; Nadalyayev vd. 1969: 318a; Erdal 1991: 225), *körklüdür 33/1, kutlu 40/4* (< ETü. *kut+luğ*, Clauson 1972: 601; Nadalyayev vd. 1969: 473a); *zekâtlı 44/4*. (11) {+ök}: Bir örnekte tespit edilen ekleşmiş bir pekiştirme edatıdır: *nêçük* (< **ne+çü+(ö)k* için bk. Erdal 1991: 107, Clauson 1972: 775b; Nadalyayev vd. 1969: 357a) 28/2. (12) {+sız; +sizin}: Yoksunluk bildiren sıfatlar türetir (Eckmann 2017: 51; Tekin 2003: 84; Erdal 1991: 131; Bodrogligeti 2001: 66-67): *vefâsız 06/1, 06/2, 06/3, 10/3, 11/2; ecelsizin 50/1*. (13) {-g; -k}: Metindeki örneklerde fiilin neticesini bildiren isimler türetmiştir (Eckmann 2017: 52; Tekin 2003: 89; Erdal 1991: 172): *bitik 07/3* (< ETü. *biti-g*, Erdal 1991: 184; Clauson 1972: 303a), *tapuğuna 04/3, tilek 49/2* (< ETü. *tile-k*, Clauson 1972: 498a; Erdal 1991: 247), *tilekim 40/3, tilekim 41/1, yırak 03/1, 73/4* (< ETü. *(y)ıra-k*, Erdal 1991: 233; Clauson 1972: 963a), *yırakdan 61/2*. Bunun yanı sıra söz sonundaki bu fiilden isim yapım ekinin düşmesi sıfırla nöbetleştiği örneklerine de rastlanmaktadır: *arı* (< ETü. *arıg*, Clauson 1972: 213b) 73/1, *tapuñızğa* (< ETü. *tap-ıg*, Erdal 1991: 205; Clauson 1972: 437a) 61/4, *tiri* (< ETü. *tir-ig*, Erdal 1991: 208; Clauson 1972: 543b) 56/4. (14) {-uk}: *artuk 10/1, 33/3* (< ETü. *art-uk*, Erdal 1991: 228; Clauson 1972: 204b). (15) {-ş}: Bir işin sonucunu belirten isimler türetir (Eckmann 2017: 56;

Erdal 1991: 262; Bodrogligeti 2001: 67): *üküşlerden* 45/4 (< ETü. *ük-üş*, Erdal 1991: 253, Clauson 1972: 118a).

1.2.1.3. Fiil Yapım Ekleri

Bu bölümde isimden fiil yapım ekleri ile fiilden fiil yapım eklerine yer verilecektir. Metinde tespit edilen fiil yapım ekleri sırasıyla şöyledir: (1) {+de-}: İsmilerden geçişli fiiller türetir (Eckmann 2017: 57; Erdal 1991: 455): *izdediniz* 34/4 (< ETü. *iz+de-*, Clauson 1972: 282a; Nadalyayev vd. 1969: 216b). (2) {+e-}: Geçişli ve geçişsiz fiiller türetir (Eckmann 2017: 57; Erdal 1991: 418): *meñzer* 29/3 (< ETü. *meñiz+e-*, Erdal 1991: 418; Clauson 1972: 771b), *tilegey* 59/1, *tilese* 49/2. (3) {+ğa-}: *yarlıgağil* 15/1 (< ETü. *yarlıg+ka-*, Erdal 1991: 462; Clauson 1972: 968a). (4) {+IA-}: İşlek bir isimden fiil yapım ekidir (Eckmann 2017: 57; Tekin 2003: 87; Erdal 1991: 429): *ağlar* 14/3, *ayıblamañ* 63/3, *işlegil* 29/1, *kizler* 07/4 (< ETü. *kiz+le-*, Erdal 1991: 439; Clauson 1972: 760b), *közlemege* 38/1, *közlep* 04/1, *közler* 19/2, *sözlemege* 38/2, *tıñlañ* 41/1, *tıñlar* 25/1, *yaşla* 66/1 (< *yaş+la-* 'yaşamak'), *yıgladıgum* 63/3, *yıglamağum* 14/3, *yıglamağdan* 62/4. (5) {-Ar-}: Ettirgen fiiller türetir (Eckmann 2017: 59; Erdal 1991: 734): *kéter* 02/1 (< ETü. *két-er-*, Clauson 1972: 705b; Erdal 1991: 735), *kéteriniz* 71/1, *kétirmegil* 26/1, *kopargıl* 01/4. (6) {-DUR-}: Ettirgen fiiller türetir (Eckmann 2017: 59; Erdal 1991: 799; Tekin 2003: 96): *birdürmegil* 13/4, *döndürürsem* 12/3, *kéydür* 59/3, *köydürdiler* 16/2, *öltürmegil* 13/1, *öltürün* 41/3, *sévündürgül* 19/3, *yandurmağil* 13/2. (7) {-Ur-}: Ettirgen fiiller türetir (Eckmann 2017: 59; Erdal 1991: 710; Tekin 2003: 96): *ayturlar* 01/3, *kéyürdiler* 16/1, *yétürmegil* 15/4. (8) {-(X)l-}: Edilgenlik ve bilinmezlik ekidir (Eckmann 2017: 60; Tekin 2003: 94; Erdal 1991: 651): *açılur* 26/3, *oñalmaz* 01/2 (< ETü. **oñal-*, Clauson 1972: 185b; krş. Erdal 1991: 653), *tökülmez* 46/3. (9) {-(X)n-}: Dönüslü ve edilgen çatılı fiiller türetir (Eckmann 2017: 60; Tekin 2003: 94; Erdal 1991: 584): *bulunmaya* 33/2, *çalındı* 36/1, *salınur* 32/2, *sévünmegil* 43/3. (10) {-(X)ş-}: Bir işin birlikte yahut da karşılıklı yapıldığı anlamında fiiller türeten işteş çatıdır (krş. Eckmann 2017: 60; Erdal 1991: 552; Tekin 2002: 95): *kavuşur* 01/3, *körüşelüm* 05/2, *soruşalum* 'karşılıklı emmek' 05/4, *yaraşur-siz* 17/2. (11) {-(X)t-}: Ettirgen fiiller türetir (krş. Eckmann 2017: 61; Tekin 2003: 95; Erdal 1991: 760): *şarartmışdur* 68/1, *yaratmış* 31/1 (< *yara-t-*, Clauson 1972: 959b), *yaratmışdur* 68/4.

1.2.2. Çekim Ekleri

1.2.2.1. İsim ve İsim Soylu Sözcüklerin Çekimi

Metinde çokluk çekimi {+IAr} eki ile yapılmıştır: *‘aşıklarğa* 02/3, *yārānlar* 14/2, *yaşlar* 18/4 vd. Bunun yanı sıra {+en} de kullanılmıştır: *ërenler* 60/3 (< *ër+en* için bk. Tekin 2003: 102), *ërenlerniñ* 65/1. Metinden yansıyan iyelik çekimi şahıslara göre şöyledir (krş. Eckmann 2017: 66): *közüm* 14/2; *vişälün* 19/3; *ceñası* 10/4, *kızı* 09/4; *kamumuz* 57/3; *işkiñiz* 23/1; *yigitleri* 16/3. Durum ekleri ise şöyle sıralanabilir. İlgi durumu eki {+nXñ, +Xñ, +üm} ekleriyle tanımlanmıştır (krş. Eckmann 2017: 68): *yārniñ* 06/2, *başumnuñ* 09/1, *mëniñ* 05/3, *saçniñ* 04/2, *mëniüm* 10/2. Yaklaşma durumu eki olarak {+gA} yanında {+(y)A} da tespit edilmiştir (krş. Eckmann 2017: 70): *‘aşıklarğa* 02/3, *sözünüzge* 09/4, *dünyāya* 49/4, *tañrıya* 58/1, *kañğuya* 69/4,

boynuma 04/2. Belirtme durumu ekinin çekiminde {+nI; +(I)n} ekleri kullanılmıştır (krş. Eckmann 2017: 73): *‘aşıklıkını* 02/1, *‘aklumnu* 11/3, *kıyāmetni* 01/4; *vişālin* 03/3. Bulunma durumu eki olarak {+dA} tespit edilmiştir (krş. Eckmann 2017: 74): *aramızda* 03/2, *koluñuzda* 35/2, *karşuñuzda* 35/4. Ayrılma durumu eki olarak bir kez *ol* zamirinde {+dIn} tespit edilmiş olup bunun dışındaki bütün örneklerde {+dAn} eki kullanılmıştır: *anlardın* 02/4; *ma‘şükumdan* 03/1, *firākunđan* 20/4, *vañanımđan* 22/1. Eşitlik durumu eki olarak {+çA} kullanılmıştır: *yūsufça* 64/4. Araç durumu ekinde {+IA} tespit edilmiştir: *künile* 32/3, *birle* 34/1.

Zamirler ve durum ekli çekimleri metinde şöyle tespit edilmiştir (krş. Eckmann 2017: 87-88): Yalın durum şöyledir: *mēn* 02/3, *sēn* 05/3, *ol* 18/2, *biz* 38/1, *siz* 60/2, *olar* 46/2. Burada dikkati çeken husus Çağatay Türkçesinin klasik öncesi metinlerinde olduğu gibi *alar* yerine yalın durum çekiminde *olar*’ın tespit edilmesidir (krş. Eckmann 2017: 88). İlgi durumu ekli zamirler şöyledir: *mēniñ* 05/3, *sēniñ* 13/3, *anıñ* 49/2, *siziñ* 40/4. Yaklaşma durum eki alan zamirler şunlardır: *maña* 02/2, *saña* 19/4, *aña* 56/2. Belirtme durumu eki alan zamirler ise şöyle sıralanabilir: *mēni* 04/4, *sēni* 07/1, *anı* 06/4, *sizni* 31/1. Bulunma durumu eki yalnızca çokluk ikinci kişi zamirinde görülür: *sizde* 35/1. Ayrılma durumu ekli zamirler yalnızca tekil şahıslarda görülür: *mēnden* 02/1, *sēnden* 12/2, *andan* 63/2. Bunlara ek olarak metinde geçen dönüşlülük zamiri ve çekimleri ise sırasıyla şöyledir: *öz* 11/3, *özüm* 11/3, *özine* 47/1. Metinden yansıyan soru zamirleri şöyle sıralanabilir: *kim* 07/4, *kimge* 11/1, *kime* 32/4; *nē* 28/4, *nēçe* 03/2, *nēçük* 28/2, *nēler* 22/3, *nē için* 34/4; *kaçan* 47/4 ve *kanı* 60/1.

Zarflar bakımından metinden yansıyan görüntüye şunlar örnek olarak verilebilir: *āñir* 02/2, *‘azīm* 23/1, *barça* 10/4, 49/4, *bayık* 08/3, *burun* 02/3, *ēmdi* 05/1, *hēç* 40/1, *her şabāh* 26/4, *hōş* 45/3, *kēçe kündüz* 18/3, *leyl ü nehār* 20/4, *nēçe* 03/2, *telim* 02/2, *tēz* 01/4, *tüni küni* 07/2. Metinde tespit edilen edatlar şöyle sıralanabilir: *ara* 71/1, *bile* 17/3, *birle* 18/3, *içün* 34/4, *ile* 21/1, *kēbi* 17/1, *kērü* 48/2, *soñ* 55/4, *tēg* 32/2, *üçün* 09/2.

Metinde bildirme ek-fiil ile gerçekleştirilir. Ek-fiilin geniş zaman çekiminde teklik ve çokluk birinci ve ikinci şahısların ek-fiilleri düşer. Metindeki örnekler şöyledir: *‘aşıkam* 03/1, *bülbül-mēn* 10/2, *du‘acı-mēn* 71/2, *ferāğat-mēn* 70/2, *ğarīb-mēn* 61/1, *kanā‘at-mēn* 70/1, *müştākam* 26/2, *rāñat-mēn* 70/4; *artuñ-sēn* 17/4, *kerīm-sēn* 15/1, *mañbüb-sēn* 13/1, *sēn-sēn* 65/1. Ek-fiilin geniş zaman üçüncü şahsında +*dur* kullanılmıştır: *budur* 40/3, *yalancıdur* 50/4. Yine *degül* sözü de bildirme için kullanılmıştır: *muñim degül* 49/3, *hēç degül* 60/2. Ek-fiilin görülen geçmiş zaman çekimi *ē-* ve *ēr-* fiilleriyle yapılır ve metinden örnekler şöyledir: *müştāk ērdim* 61/2, *egilmez pōlāt ēdim* 69/2. Ek-fiilin öğrenilen geçmiş zamanına tek bir örnekte rastlanmıştır: *bir uş ēmiş* 29/3.

1.2.2.2. Fiillerin Çekimi

Basit fiil çekimlerinden görülen geçmiş zaman metinde bütün şahıslarıyla tespit edilmiştir (krş. Eckmann 2017: 117): *beter boldum* 02/4, *şaldıñ* 69/4, *sēvdi* 25/4, *konduñ* 53/4, *izdediñiz* 34/4, *kēyürdiler* 16/1. Öğrenilen geçmiş zaman {-mIş} eki yalnızca teklik üçüncü kişi ile metinde tespit edilmiştir (krş. Eckmann 2017: 124-125): *kul olmış* 09/6, *körmiş* 25/3

vb. Bir diğer öğrenilen geçmiş zaman olan {-X)p dur/durur} yapısına da metinde iki örnekte rastlanmıştır (krş. Eckmann 2017: 131): *fāş kılpudur* 38/4, *köyüp durur* 16/4. Geniş zaman çekimi metinden yansıyan şekliyle şahıslara göre şöyledir (krş. Eckmann 2017: 121): *korçar-mên* 04/4, *körer mi-sên* 09/3, *müştāk bolur* 09/4, *yaraşur-siz* 17/2, *ayturlar* 01/3. {-AdXr} yapısındaki şimdiki zaman çekimi için metinde yalnızca teklik birinci şahsa örnek tespit edilmiştir: *öledür-mên* 20/1, *köyedür-mên* 20/4. Gelecek zaman eki {-GAy} yalnızca teklik üçüncü şahısta tanımlanmıştır (krş. Eckmann 2017: 120): *ölmegey* 31/3, *bérgey* 47/1, *oñarğay* 18/2, *cāndan bolğay* 28/4. Yine {-AsI} gelecek zaman işlevindedir: *edesidür* 49/2, *içesiyüz* 53/1, *kêdesidür* 49/4, *köçesiyüz* 53/2, *n'edesidür* 49/1, *uçasıyuz* 53/4, *yêyesidür* 52/2. Teklik birinci kişi gönüllük ekine rastlanmazken, çokluk birinci kişi gönüllülük çekimi için örnekler şunlardır: *körüşelüm* 05/2, *barışalum* 05/1, *soruşalum* 05/4. Emir çekimi ise teklik ikinci ve üçüncü şahıs ile çokluk ikinci şahısta tespit edilmiştir: *yétürmegil* 15/4, *sévündürgül* 19/3, *kéter* 26/3, *āhum tutsun* 69/1, *kêçiniz* 47/3. Şart kipi çekimi tespit edilebildiği kadarıyla şahıslara göre şöyledir (krş. Eckmann 2017: 118): *yêsem* 21/2, *söyleşen* 24/3, *tuğsa* 33/2. İstek kipinin çekimi teklik birinci şahısta {-A} şeklinde görülür: *terkin uram* 09/1, *koymayam* 09/2. Gereklik kipinin çekimi ise {-mİş kerek} ile yapılmaktadır: *n'etmiş kerek* 06/1, *urmuş kerek* 06/2.

Birleşik fiil çekimi *ê-* veya *êr-* yardımcı fiili ile gerçekleştirilir. Geniş zamanın hikâye çekimine şu örnekler verilebilir: *kalmaz êdi* 40/2, *küler êdim* 02/3, *yörür êrdim* 18/3. Şart kipinin hikâyesi için şu örnekler tespit edilebilmiştir: *murādıma êrse êdim* 40/1, *ölse êdim* 40/2, *körse êdim* 40/4.

Tasviri fiiller bakımından metinde *al-*, *bil-* ve *yörü-* tespit edilmiştir: *al-* tasviri fiili yeterlilik ifadesi taşımaktadır (krş. Erdem Uçar 2016: 27): *koşa almaz-mên* 08/4, *tuya almaz-mên* 08/2, *tüze almayın* 06/3, *uya almaz-mên* 08/1. *yörü-* tasviri fiili sürerlilik ifadesi taşımaktadır (krş. Erdem Uçar 2016: 42): *ağa yörür* 18/4, *bite yörür* 27/1, *kaça yörür* 14/4, *kata yörür* 27/1, *kêçe yörür* 14/1, *kêde yörür* 51/2, *n'êde yörür* 51/1, *saça yörür* 14/2, *sata yörür* 27/4, *yuda yörür* 51/4. *bil-* tasviri fiili ise yeterlilik ifadesi taşımaktadır (krş. Erdem Uçar 2016: 30): *kêze bilmez* 39/1, *mağābala bula bilmez* 35/4, *taşu bilür* 21/1, *tüze bilmen* 39/2, *yüze bilmen* 39/4.

İsim veya sıfat ile yardımcı fiil yapısıyla kurulu birleşik fiiller de bu metinde tespit edilmiştir: *bağ-* fiili ile kurulu yapılar: *kıya bağsa* 32/4. *bér-* fiili ile kurulu yapılar: *könül bérmiş* 10/3, *murādını bérgil* 60/4, *ta'lim bérgey* 47/1. *bol-* fiili ile kurulu yapılar: *āşık bolan* 44/2, *beter boldum* 02/4, *bizār bolğay* 28/4, *ğark boldum* 39/4, *horyat bolup* 42/1, *kul bolayım* 61/3, *kuluñ boldum* 07/3, *müştāk bolur* 09/4, *tuş bolmasun* 12/1, *yırağ boldum* 03/1, *yoğsul bolsa* 42/1. *eyle-* fiili ile kurulu yapılar: *bağş eylemiş* 32/3, *fikr eyleñiz* 60/2, *hayr eyle* 55/3, *kul eyledi* 27/3, *şükr eyle* 58/3, *tar eyledi* 62/2, *terk eyleyip* 47/2, *zār eyledi* 62/1. *kıl-* fiili ile kurulu yapılar: *assı kılmaz* 55/4, *harāb kılar* 46/2, *hāşıl kılar* 36/3, *kurbān kılgıl* 37/2, *pinhān kılar* 46/1, *şaru kılar* 36/4, *sefer kılam* 19/4, *şefā'at kılıbanı* 59/3, *vefā kılar* 50/4. *ol-* fiili ile kurulu yapılar: *kul olmuş* 09/6. *ur-* fiili ile kurulu yapılar: *bağş urmaya* 33/4, *terkin uram* 09/1, *terkin urmuş kerek* 06/2, *terkin urdum* 11/4.

Sıfat-fiil ve *bol-* yardımcı fiili yapısıyla kurulan birleşik fiil yapılarına metinden şu örnekler verilebilir: *añar bolsam* 03/4, *ayrur bolsa* 15/3, *kétmez bolur* 44/1, *körer bolsa* 24/1, *körer bolsam* 26/4, *ögüt almaz bolur* 44/2, *öler*

bolsam 08/3, *söyler bolsañ* 24/4, *sözler bolsa* 28/1, 31/2, *tınlr bolsañ* 25/1, *yarar bolsam* 61/4, *yétmez bolur* 44/4.

Fiilimsilerde ise, isim-fiil eklerinden yalnızca {-mak, -mek} tespit edilmiştir: *demekden* 23/2, *eşitmege* 26/2, *kalmağ* 21/4, *kizlemege* 38/4, *koymağ* 30/4, *közlemege* 38/1, *sözlemege* 38/2, *tuymağ* 30/2, *yaymağ* 30/1, *yığlamağum* 14/3, *yığlamağdan* 62/4. Sıfat-fiil ekleri için metinden şu ekler tespit edilmiştir: (1) {-An}: *bolan* 44/2, *kelen* 51/2, *tüşen* 73/4. (2) {-Ar}: *ağlar yığlamağum* 14/3. (3) {-dUk}: *sévdüğünü* 42/3, *yığladuğum* 63/3. (4) {-ğan, -gen}: *bolğaniñni* 05/3, *içgen* 31/3, *kəlgen* 52/4, *körgenimden* 08/2, *sévgen* 37/2, *sévgeni* 15/2, *sévgeninden* 15/2, *sévgenini* 15/3, *sévmegeñni* 41/4, *yaratğan* 52/1, *yegen* 12/4. (5) {-mAz}: *egilmez pölāt* 69/2. Zarf-fiil eklerine ise şunlar örnek olarak verilebilir: (1) {-A}: *kuça kuça* 05/2. (2) {-ıbanı}: *şefā'at kılıbanı* 59/3. (3) {-ken}: *açukken* 55/2, *kélürken* 55/3. (4) {-pen}: *tépen* 21/3. (5) {-(X)p}: *dép* 63/1, *dönüp* 48/2, *içip* 45/3, 47/3, 48/3, *koyup* 14/4, *kötürüp* 67/3, *terk eyleyip* 47/2, *téyüp* 11/3, *yaratıp* 58/2, *yép* 45/3, 47/3, 48/3. (6) {-(y)InçA}: *kəlmeyinçe* 54/4, *ölmeyinçe* 54/2, *solmayınça* 54/1.

2. Metin ve Aktarma

Bu bölümde manzum parçaları dörtlük şeklinde ayırmak yerine yazmadaki şekliyle – mevcut ise veya değilse de – *li-ğayrihī* ifadesiyle bölümlendirmek uygun görülmüştür; zira dörtlük şeklinde olduğu düşünülen parçalar kimi durumda başından veya sonundan eksiktir ve böylesi bir tasnif hataya götürebilir. Metinde eksiklikler dik köşeli ayraçla gösterilmiştir: [...]. Metinlerin karşısında Türkiye Türkçesine aktarmaları bulunmaktadır.

[33a]	(01)	yār ketti kêtmez köñlüm ħarâreti oñalmaz yürecüküm cerâĥatı ayturlar kıyâmetde döst kavuşur ilâhī tēz kıparğıl kıyâmetni	<i>Sevgili gitti, gönlümün harareti gitmez. Yürekçeğizimin yarası iyileşmez. Kıyamette dostların kavuştuğu söylenir. Ey Allah'ım kıyameti hemen kopar.</i>
	(02)	li-ğayrihī ilâhī 'âşıklıknı menden kêter telim yel küydüm âĥir maña yêter	<i>Ey Allah'ım! Âşıklığı benden gider. Daima rüzgar bekledim, artık bana yeter. Ben önceden âşıklara</i>
[33b]		mên burun 'âşıklarğa küler êdim anlardın oş mên daĥı boldum beter	<i>gülerdim, şimdi onlardan da beter oldum.</i>
	(03)	li-ğayrihī 'âşıkam ma'sūqumdan boldum yırak bir nêçe kün aramızda tüşti firâk eger mên yār vişâlin añar bolsam	<i>Âşığım, sevgilimden uzak kaldım. Birçok gün aramıza ayrılık düştü. Eğer ben yâra kavuşmayı anacak olursam, gözümünden çeşme akar balık yüzer.</i>

- közümden akar çeşme yüzer semek
- [34a] (04) li-ğayrihī   *Seni gözleyerek bu gözlerim yola bakar. Boynuma kara saçın zincir takar. Günde bin kez hizmetine gidecek olsaydım, düşmanın bana halka çakacağından korkar(d)ım.*
- sēni közlep bu közlerüm yolğa bakar
boynuma kara saçın zincir taçar
künde miñ kez tapuğuña barğaydum
korğar-mēn düşmen mēni halka çakar
- (05) li-ğayrihī   *Gel şimdi güzel beyim barışalım. Barışıp kucaklaya kucaklaya görüşelim. Senin benim olduğunu dünya bildi. Bal dudağını emelim.*
- [34b] kēl ēmdi küzel bēgim barışalum
barışıp kuça kuça körüşelüm
sēn mēniñ bolğanıñnı bildi 'ālem
bal ağız dodağını soruşalum
- (06) li-ğayrihī   *Vefasız yârın elinden ne yapmalı? Vefasız yârı terk etmeli. Vefasız yârın derdine çare bulmadan, onu yerinde bırakıp gitmeli.*
- vefāsız yâr elinden n'ētmiş kerek
vefāsız yârniñ terkin urmış kerek
vefāsız yâr derdine tüze almayın
yerinde salıp anı kêtmiş kerek
- [35a] (07) li-ğayrihī   *Gözlerim yola bakarak seni gözler. Dilçeğim gece ve gündüz seni söyler. Ben fermanla senin kulun oldum, seni benden gizleyen her kimse kafirdir.*
- közlerim yolğa bakıp közler sēni
tilginem tūni kūni sözler sēni
mēn sēniñ kuluñ boldum bitik birle
kāfirdür her kim mēnden kızler sēni
- (08) li-ğayrihī   *Geceleri senin hasretinden uyuyamıyorum. Ben seni gördükten sonra hissedemiyorum. Eğer aşkından apaçık ölecek olursam, senin eteğinden elimi çekemem.*
- [35b] kēçeler hasretiñden uya almaz-mēn
mēn sēni körgenimden tuya almaz-mēn
'ışkıñda bayık eger öler bolsam
ēlimden ētekiñni kıya almaz-mēn
- (09) li-ğayrihī   *Senin için başımdan vazgeçeyim. Senin canın için seni elimden bırakmayayım. Şu iki fitne gözü görüyor musun? Huri kızı senin sözünü arzular. Bu garip yiğit senin çekik kara*
- [36a] hūrī kıızı müştāk bolur sözüñüzge

-  y n ce s ncileyin*  ar b yigit
 kul olmuş kıyma kara k z n zge
 g zlerine kul olmuřtur (ve
 daha ne kadar zaman da kul
 olacaktır).
- (10) li- ayrih 
 ant i er-m n s nden artu  y rginam
 yok
 b lb l-m n likin m n m g lz rum
 yok
 vefasız y rga k n l b rmiř boldum
 va‘desi bar a yal an cefası  ok
 Senden başka
 y rca ızım olmadı ına
 yemin ederim. B lb l m;
 fakat benim g l bah em yok.
 Vefasız y ra g n l vermiř
 bulundum, taahh d i
 b sb t n yalan, cefası ise
  ok.
- [36b] (11) li- ayrih 
 bilmenem kimge aytam oşbu
 derd m
 vefasız y r  linden cef  k rd m
 hay t y p  z ‘a lumnu  z m
 t rd m
  n k rd m vef  k lmez terkin
 urdum
 Bu derdimi kime
 s yleyeyim bilmiyorum.
 Vefasız y rın elinden cefa
 g rd m. Haydi diyerek kendi
 aklımı kendim derledim;
  nk  vefa gelmeyece ini
 g rd m ve vazge tim.
- (12) li- ayrih 
 ‘aşıklık m selm n a tuş bolmasun
 s nden artu  ma a da ı iř
 bolmasun
  y hocam m n s nden y z
 d nd r rsem
 hocamdan y gen rızkım ař
 bolmasun
 Aşıklık m sl mana denk
 gelmesin. Bana senden
 başka da iř olmasın. Ey
 hocam ben senden y z
  evirirsem, hocamdan
 yedi im rızık ař olmasın.
- (13) li- ayrih 
 ma b b-s n ‘aşıkların   lt rmegil
 k n l alıp bu tenimni yandırma ıl
 ey  hocam s ni  ‘az z bařu  i  n
 sırrımın  hal yık  bird rmegil
 Sen sevgilisin,
 aşıkların   ld rme. G n l
  elip bu tenimi yandırma. Ey
 hocam, senin mukaddes
 başın i  n, sırrımı insanlara
 bildirme.
- [37b] (14) li- ayrih 
  y dir g ‘ mr m m n m k ce y r r
 y r nlar k z m  an yaş sa a y r r
 a lar† yı lama um anı  i  n
 vefasız y r m ni koyup  a a y r r
 Ey benim yazık  mr m
 ge mektedir. Dostlar
 g z me kan yaşı
 sa maktadır. A lamam
 inlemem onun i  ndir; ancak
 vefasız y r beni koyup
 ka maktadır.

* Yazmada: şancılayın

† Yazmada: a alar

- (15) li-ğayrihī
kerīm-sèn keremünden yarlığağıl
[38a] sèvgeninden sèvgeni ayırmağıl
her kimse sèvgenini ayrur bolsa
ilāhī murādına yètürmegil
- Sen kerimsin,
kereminden bağışla.
Sevenlerden sevenleri
ayırma. Ey Allah'ım, her kim
seveni ayıracak olursa, sen
onu muradına eriştirme.*
- (16) li-ğayrihī
kahır tonın cānımızğa kèyürdiler
ğabīnātdan yürekginem köydürdiler
[38b] 'acebdür bu zamānıñ yigitleri
yalğan sözden cigerginem köyüp
durur
- Kahır elbisesini
ruhumuza giydirdiler.
Hilelerle yürekçeğizimi
yaktılar. Bu zamanın
gençleri tuhaftır. Yalan
sözden ciğerceğizim yanmış.*
- (17) li-ğayrihī
körmedim sènüñ kèbi türk içinde
hōşkına yaraşur-siz bōrk içinde
ay bile küneş bile da'vā kılıñ
èkkisinden sèn artuq-sèn kōrk
içinde
- Türk(ler) içinde senin
gibi görmedim. Kalpak size
çok hoş yakışır. Ay ile
güneşe dava açın; çünkü sen
güzellikte ikisinden de
fazlasın.*
- (18) li-ğayrihī
nāgehān 'ışk oduna tüştüm èy yār
[39a] işümni ol onarğay hālīk u cabbār
kèçe kündüz 'ışkuñ birle yōrtür
èrdim
kōzümden aқа yōrür kanlu yaşlar
- Ey yār, ansızın aşk
ateşine düştüm. İşimi o
yaradan ve kudret sahibi
onaracak. Gece gündüz
aşkınla yaşıyordum.
Gözümden kanlı yaşlar
akmaktadır.*
- (19) li-ğayrihī
boyğunañ qarğulayın yüzün qamar
yüzünüz şu'lesine kōzler qamar
vişālūñ birle sèvündürgül eyā
hocam
[39b] yokısa buyur saña kılam sefer
- Senin mızrak gibi
boyunla yüzün parlar.
Yüzünüzün alevine gözler
kamaşır. Ey hocam,
kavuşmanla sevindir. Yoksa
emret sana sefer edeyim.*
- (20) li-ğayrihī
'ışkıñdan öledür-mèn eyā kamer
kōrkar-mèn bu hālīmni bile ağıyār
vişālūñ hasretinden eyā hocam
irākuñdan köyedür-mèn leyl ü
nehār
- Ey ay, senin aşkından
ölüyorum. Bu hālimi rakibin
bilmesinden korkuyorum. Ey
hocam, kavuşmanın
hasretinden ve senin
ayrılığından gece gündüz
yanıyorum.*
- (21) li-ğayrihī
- Hürmet gösterilmesi
gereken kişiye hürmet*

- [40a] tapu ile ol kişiğe tapu bilür
sêniñ için kılıç yêsem cefâ mıdur
eşittim köñülgineñ kalmış tēpen
ma‘nāsız köñül kalmak revâ mıdur
- (22) li-ğayrihî
rızkımnı vaatanımdan şaldı yırak
tartaram rızkım için cevr ü firāk
körüñüz neler kıılır bu rüzgār
- [40b] yā hōdam rızkım tartar yāhūd
toprak
- (23) li-ğayrihî
‘ışkıñız yürekimni ‘azīm yaqtı
āh demekden bu feryādım köke
çıktı
ëy hocam sēnün ‘azīz canıñ için
ant rāhı ant rūhı ant bahtı
- (24) li-ğayrihî
bülbüller körer bolsa gülñi söyler
- [41a] zī hayvān kızıl gülñi bolğa satar
cāhilğa miñ söyleseñ birin bilmez
‘ārifğa söyler bolsañ bir söz yēter
- (25) li-ğayrihî
tıñlar bolsañ sözginem bar sözleyim
mēn
derdimni saña ma‘lüm eyleyim mēn
közlerim köp özdenler körmüş turur
köñülcügüm sēni sévdi n’eyleyim
mēn
- [41b] (26) li-ğayrihî
közümden kētermegil közgineñni
müştākam eşitmege sözginēñni
açılır köñülginem kēter kayğum
her şabāh körer bolsam yüzginēñni
- (27) li-ğayrihî
sözlerine şehd ü şekker kıata yörür
- [42a] dodağında şarāb u nūfer bite yörür
- gösterilebilir. Senin için kılıç
yesem zulüm müdür?
Gönülceğizin kalmış diye
duydum. Hiç gönün manasız
kalması reva mıdır?*
- Rızkımı vatanımdan
uzak etti. Rızkım için eziyet
ve ayrılık çekiyorum. Bakınız
bu zaman neler
gerçekleştirir. Ya Allah ya
da toprak rızkımı çeker.*
- Aşkınız yüreğimi çok
yaktı. Ah demekten bu
feryadım göğe çıktı. Ey
hocam, senin mukaddes
canın için şaraba yemin,
yanağına yemin ve bahtına
yemin (olsun).*
- Bülbüller gülü göreceğ
olursa söyler. Ne güzel canlı
kızıl gülü olunca satacaktır.
Cahile bin kez söyleseñ
birini bilmez. Arife
söyleyecek olsan bir söz
yeter.*
- Sözceğizim var,
dinleyecek olursan
söyleyeyim. Ben derdimi
sana açayım. Gözlerim çok
güzeller görse de
gönülceğizim seni sevdi, ne
yapayım?*
- Gözceğizini gözümden
giderme. Sözceğizini
dinlemeyi arzu ediyorum.
Her sabah yüzceğizini
göreceğ olursam,
gönülceğizim açılır, kaygım
gider.*
- Sözlerine bal ve şeker
katmaktadır. Dudağında
şarap ve nilüfer bitmektedir.
Yaradılışla ben gibi âşığı kul*

- hulûk birle kûl eyledi mên ‘âşıkı
yūsuf layın kolum tutmuş sata yörür
- (28) li-ğayrihī
sözler bolsa şīve birle canlar üzer
közini mēni körüp nēçük süzer
her kim sēniñ vişālīne bir ērişse
māl nē bolur ‘azīz cāndan bolğay
bīzār
- [42b] (29) li-ğayrihī
allāh birle sır işlegil öz işiñni
tegmelerge bērme sırrıñ bēr başıñni
bu köñül bir uş ēmiş kuşa meñzer
degme kuşa şalmağıl sēn öz
kuşuñni
- (30) li-ğayrihī
sırrıñni kimge bolsa yaymağ mı bar
[43a] mēn sēniñ şöhbetiñden tuymağ mı
bar
ēy habīb sēnūñ cāniñ için
ētekiñ kolğa kirse koymağ mı bar
- (31) li-ğayrihī
zī yaratmış kudretinden sizni kādīr
sözler bolsañ ağızıñdan nebāt tatır
dodağıñdan zülāl içgen hēç
ölmegey
nēte kim meñgü suyn içti hızır
- [43b] (32) li-ğayrihī
yārānlar[‡] aynı kördüm yerde kēzer
selvi tēg hūb salınur közin süzer
künile baħş eylemiş kökden tüşmiş
her kime kim kıya baksa cānın üzer
- (33) li-ğayrihī
eyle kim kün körklüdür ay olmaya
[44a] kün tuğsa ay isteyip bulunmaya
- etti. Yusuf gibi elimden tutmuş satmaktadır.*
- İşve ile söylerse canları yerinden koparır. Beni görünce gözünü nasıl da süzer. Senin visaline erişen için mal nedir ki o bu uğurda canından bile vazgeçer.*
- Allah ile kendi işini gizli işle. Başını ver; ama sırrını herkese verme. Bu gönül kuşa benzeyen bir akıl imiş, sen kendi kuşunu her bir kuşa bırakma.*
- Sırrını kimseye yaymak olmaz. Benim senin sohbetini duyduğum yok. Ey sevgili, senin canın için eteğin elime geçse bırakmak olmaz.*
- Allah sizi kudretinden ne de güzel yaratmış! Konuşacak olursan ağızından bitki lezzeti anlaşılır. Hızır'ın ölümsüzlük suyunu içtiği gibi dudağından zülal içen de ölmez.*
- Sevgililerin aynı yerde gezdiklerini gördüm. Selvi gibi güzel salınır, gözünü süzer. Güneş ile konuşmuş, gökten düşmüş. Her kime göz ucuyla bakarsa canını koparır.*
- Öyle ki ay olmayınca güneş güzeldir. Güneş doğunca ay aransa da bulunmaz. Ey beyim, manalı sözlerinizle ay ve güneş*

[‡] Yazmada: yarānlar

- éy bégim ma'nā sözleriñiz
 ve lākin ay kün ile baħş urmaya
 (34) li-ğayrihī
 ھاھر birle tolun aynı közlediñiz
 ay ھاھاına eksük sözle sözlediñiz
 çünki siz küni aydan artuħ dēr-siz
 [44b] kün doĝsa kölge nē için izdediñiz
 (35) li-ğayrihī
 'āliniñ heybeti bar bégim sizde
 ھاızanıñ hem kuvveti ھاoluñuzda
 düřmenniñ cānı ayırır tüşer tenden
 maħābala bula bilmez karşıñuzda
 li-ğayrihī
 [45a] (36) li-ğayrihī
 çün çalındı ezeliñden eygü ھاalem
 pes miskīn ādem oĝlı nē çün yēr
 ĝam
 ĝam yemek ekki nēsne ھاāşıl kılur
 menżini řaru kılur 'aqlını kem
 (37) li-ğayrihī
 āh bolur 'āşık [...] bu devr [...]
 [45b] cāniñni ħurbān kılĝıl sevgen yārĝa[§]
 ādemī cevherini izde bolsañ
 levni ħara yaĝız bola közi ħara
 (38) li-ğayrihī
 rāzī-biz biz irāđdan közlemege
 uyalur-mēn saña sözüñ sözlemege
 zārūrī 'iřkuñ mēni kılupdur fāř
 [46a] küçüm yētmez öz sırrınıñı
 kizlemege
 (39) li-ğayrihī
 bu şehirde ēr kim birle kēze bilmez
 irāđ tüşsem ĝazālımdan tūze bilmen
- yarıřamaz.*
Kahr ile dolunayı gözlediniz. Ay hakkında eksik konuştunuz. Çünkü siz güneş için aydan fazladır dersiniz. Güneş doğunca neden gölgeyi aradınız?
Beyim sizde Hz. Ali'nin heybeti var. Elinizde Hz. Hamza'nın kuvveti var. Düşmanın ruhu sizin karşınızda karşılık bulamayarak bedeninden ayrılır.
Kaderin ezel zamanında yazıldığından beri miskin insanoğlu neyin derindedir? Dert çekmek iki şey ortaya çıkarır: İnsanın benzini sarartır ve aklını azaltır.
Ah olur âşık [...] bu devir [...]. Seven yâra canını kurban et. Bir insanın özünü arayacak olursan, rengi kara yağız, gözü ise kara ola.
Biz uzaktan gözlemeye razıyız. Sana sözümü söylemeye utanırım. Mecburen aşkın beni açığa vurmuştur. Kendi sırrımı gizlemeye gücüm yetmez.
Bu şehirde insan biri ile gezemez. Ceylanımdan uzak düşsem söyleyemem. Kavuşmanın gemisini çabuk ulaştır; çünkü bu denizde

[§] Yazmada: yārĝa

- vişāliñ kēmesini tēz ēriştür   *boğuldum ve yüzemiyorum.*
- ğarķ boldum bu tēñizde yüze
bilmen
- [46b] (40) li-ğayrihī   *Ya Rab, muradıma
erseydim. Ölseydim hiç
hasretim kalmazdı. Allah'tan
benim tek dileğim budur.
Sizin mübarek yüzünüzü
görseydim.*
- yā rab murādıma ērse ēdim
hēç hasret qalmaz ēdi ölse ēdim
allāhdan bir tilekim budur mēnim
siziñ qutlu yüzünüzni körse ēdim
- [47a] (41) li-ğayrihī   *Kardeşler bir dileğimi
sözümü dinleyin. Genç
bedenim dünyadaki hasret
ile ölür. Ol hoyratı öldürün;
çünkü kanı yoktur. Güzel
yüzü görüp de sevmeyen
kimdir? Güzel yüz
sevmeyenin canı yoktur.*
- ķarındaşlar bir tilekim tıñlañ sözüm
dünyede hasret kēçer yigit özüm
öltürüñ ol horyatñı kanı yoqdur
kimdür kim körklü yüzni körüp
sévmez
hüb şüret sévmegeniñ cānı yoqdur
- (42) li-ğayrihī   *Düşkün ve yoksul
olunca (işte) bu beladır.
Yoksul (olan) hoyrat güzel
sevse bunun kıymeti ne olur?
Biz güzelin bir hoyratı
sevdiğini çok gördük. Bir
hoyrat, güzel sevse acaba ne
olur?*
- horyat bolup yoqsul bolsa budur
belā
yoqsul horyat özden sévse kadri
n'ola
biz çok kördük özden horyat
sévdüğünü
bir horyat özden sévse 'aceb bola
- [47b] (43) li-ğayrihī   *Dünyada âşık olmayan
hangi insandır? Âşıklık
gençlerin işidir. Ey güzel,
ben güzelim diyerek
sevinme! Güzel de
hoyratların yemişidir.*
- dünyede 'âşık bolmaz nē kişidür
'âşıklık yigitlerniñ hem işidür
ēy özden özden-mēn tēp
sévnmegil
özden hem horyatlarınñ yemişidür
- [48a] (44) li-ğayrihī   *Aşk ateşi gönüllerden
gitmez olur. Âşık olan asla
ögüt almaz olur. Akik
dudağının zekatını çıkar. Ey
beyim, zekatlı mal
kaybolmaz olur.*
- 'ışķ otı köñüllerden kētmez bolur
'âşık bolan hergiz ögüt almaz bolur
çıkargıl 'aķıķ dodak zekātını
ēy bēgim zekatlı māl yētmez bolur
- (45) li-ğayrihī   *Âşıklık hayvanları insan
eder. İnsanların kıymetini
insan bilir. Gençler yiyip
içip iyi yaşayınız, bu dünya*
- 'âşıklık hayvānlarnı ādem kıtur

- ādemīler ƣadrini ādem bilür
yigitler yēp içip hōş kēçiniz
bu dūnyā üküşlerden artıp ƣalur
- [48b] (46) li-ğayrihī
nēçeni pinhān ƣılır oşbu türāb
nēçe ma‘mūr olar ƣılır hārāb
‘acāyib ƣadeh turur hēç tōkülmez
bay u yoksul içse yēter oşbu şarāb
- (47) li-ğayrihī
ēr kerek öz özine bergey ta‘līm
[49a] atlasnı terk eyleyip kēygey kilīm
ƣardaşlar yēp içip hōş kēçiniz
ƣaçan bolsa uzun yaşıñ soñı ölüm
- (48) li-ğayrihī
hēç kimsene evlāsın bilmemişdür
kēçen ‘ömr kērü dönüp
kēlmemişdür
yēp içip hōş kēçiniz bu dūnyede
bu dūnyā muħammedƣa
ƣalmamışdur
- [49b] (49) li-ğayrihī
kim bilür ģakīm allāh n’ēdesidür
tilek anıñ nē tilese ēdesidür
hēç kimse bu dūnyede muƣīm degül
dūnyāya kēlgen barƣa kēdesidür
- (50) li-ğayrihī
[50a] ēr oğlı ecelsizin ölür degül
nāgehān yētse ecel bilür degül
bēglerim inanmañız bu dūnyāge
yalancıdur dūnyā vefā ƣılır degül
- (51) li-ğayrihī
kөрünüz ģükm-i felek n’ēde yörür
dūnyeye kēlen barƣa kēde yörür
ƣarındaşlar nē aç közli bu ƣara yēr
hēç toymaz birin birin yuda yörür
- çoklardan artmıştır.*
- Bu toprak nice mamur olanları harap edip gizlemiştir, hiç dökülmeyen zengin ve yoksul herkese yeten, herkesin içtiği bu şarap acayip bir kadehtir.*
- İnsan kendine atlası terk edip kilim giymesini belletmelidir. Kardeşler yiyip içip iyi yaşayınız, nasılsa uzun ömrün sonu da ölüm.*
- Hiç kimse iyisini bilmemiştir. Geçen ömür geri dönüp gelmemiştir. Bu dünyada yiyip içip iyi yaşayınız, bu dünya Hz. Muhammed’e kalmamıştır.*
- Hakim Allah’ın ne yapacağını kim bilir? Dilek onun ne dilerse yapacaktır. Hiç kimse bu dünyada kalıcı değil. Dünyaya gelenlerin tamamı gidicidir.*
- İnsanoğlu ecelsiz ölmez, ansızın ecelin geleceğini de bilmez. Beylerim bu dünyaya inanmayın. Bu dünya yalancıdır, vefalı değildir.*
- Bakınız feleğin hükmü ne yapmaktadır. Dünyaya gelenlerin hepsi gitmektedir. Kardeşler bu kara toprak ne aç gözlü. Bir bir yutar; ama hiç doymaz.*

- [50b] (52) li-ğayrihī
 nè ki millet haq yaratğan dünyāda
 bar
 k̄amusını yēyesidür bu qara yēr
 bu dünyā bir ağaçdur biz yaprağı
 bu dünyā bir menzildür k̄elgen
 köçer
- (53) li-ğayrihī
 biz daḥı bu şarābdan içesiyüz
- [51a] biz daḥı bu menzilden köçesiyüz
 qarındaşlar mēn aydayım siz eşidiñ
 menzile k̄onduq yana uçasiyuz
- (54) li-ğayrihī
 hēç çēçek bolmaz bitip solmayınça
 anadan tuğan q̄almaz ölmeyinçe
 hēç şek yoq tuğan ölmek için durur
 kimse ölmez haqdan ecel
 k̄elmeyinçe
- [51b] (55) li-ğayrihī
 hēç nēsne k̄elür degül ecelden tēz
 emānet k̄ılgıl yarağ açuqken köz
 q̄oluñdan k̄elürken eyle ḥayr
 soñ peşimān kimseneye assı k̄ılmaz
- (56) li-ğayrihī
 dünyāya nebī k̄ebi k̄elmemişdür
- [52a] bu dünyā aña daḥı q̄almamışdur
 idrīs uçmaḥ içinde ḥulle** biçer
 ‘īsā nebī kökde tiri ölmemişdür
- (57) li-ğayrihī
 şükr ki biz muḥammed ümmeti öz
 ibrahīm ḥalīlu’llāh milleti öz
 q̄amumuz ata anadan qarındaşlar
 ḥavvā ana ādem ata zürriyeti öz
- [52b] (58) li-ğayrihī
- Allah’ın yarattığı dünyada ne kadar millet varsa, bu kara toprak hepsini yiyecektir. Bu dünya bir ağaçtır, biz ise yaprağıyız. Bu dünya gelenin göçtüğü bir menzildir.*
- Biz de bu şaraptan içeceğiz. Biz de bu menzilden göçeceğiz. Kardeşler ben söyleyeyim siz dinleyin: Menzile yerleştik yine uçacağız.*
- Yetişip de solmayan çiçek olmadığı gibi anadan doğup da ölmeyen de yoktur, doğanın öleceğine şüphe yoktur; ama Allah’tan ecel gelmeyince de kimse ölmez.*
- Ecelin emanetini çabucak almasından hiçbir şey daha hızlı değildir. Gözün açırken hazırlık yap, elinden gelirken hayır işle. Son pişmanlık kimseye fayda etmez.*
- Dünyaya peygamber gibisi gelmemiştir. Bu dünya ona da kalmamıştır. Hz. İdris cennet içinde elbise biçer, Hz. İsa gökte canlı ölmemiştir.*
- Hz. Muhammed’in kendi ümmeti Hz. İbrahim’in kendi milletiyiz, çok şükür. Hepimiz anne babadan kardeşiz. Havva ana ve Adem babanın kendi zürriyetindeniz.*
- Tanrıyı gece ve gündüz zikret. Topraktan teni*

** Yazmada: ḥalle.

- tañrıya tesbîh eyle tûni küni
 toprağdan ten yaratıp bêrdi cānı
 bir künde yüz miñ şükür eyle aña
 muhammed ümmetinden kıldı seni
- (59) li-ğayrihî
 tilegey nebî hağdan maşşer küni
 [53a] keydür ümmetine hulle tını
 şefâ'at kılibanı hağ katında
 kurtara nār-ı 'azābdan kamosını
- (60) li-ğayrihî
 kardaşlar ol muhammed-i 'alî kanı
 hēç degül fikr eyleniz bir siz anı
 yā allāh ol érenler hağkî için
 sēn bêrgil hazırlarğa murādını^{††}
- [53b] (61) li-ğayrihî
 ğarîb-mēn yanla keldim katıñızğa
 yırağdan müştāk êrdim atıñızğa
 eşikde boynı bağlu kul bolayım
 eger mēn yarar bolsam tapuñızğa
- (62) li-ğayrihî
 felek mēni yeryüzine zār eyledi
 [54a] bu 'ışk mēnim kēñ cihānım tar
 eyledi
 ya 'kub dağı yūsufdan ayrı düşüp
 yığlamağdan êkki közin kör eyledi
- (63) li-ğayrihî
 āh dēp közlerimden kan yaş saçtım
 ol iş kim mēnden kēçti andan
 kēçtim
 kardaşlar yığladuğum 'ayıblamañ
 ya 'kūblayın yūsufumdan ayrı
 tüşüm
- [54b] (64) li-ğayrihî
- yaratarak can verdi. Ona bir
 günde yüz bin şükür eyle;
 çünkü seni Hz.
 Muhammed'in ümmetinden
 yarattı.
- Peygamber kıyamet
 günü Allah'tan şöyle
 dileycek: "Benim
 ümmetime cennette giyilecek
 elbiseyi giydir." (Ey)
 Allah'ım katında şefa
 at kılarak cehennem ateşinden
 hepsini kurtar.
- Kardeşler o yüce
 Muhammed nerede? Sizin
 onu bir kez düşündüğünüz
 yok. Ey Allah'ım, sen o
 érenlerin hakkı için hazır
 olanlara muradını ver.
- Garibim, yine
 huzurunuzda geldim. Adınızı
 uzaktan arzuluyordum. Eğer
 ben hizmetinize faydalı
 olursam, kapıda boynu bağı
 bir kul olayım.
- Felek beni yeryüzüne
 örtü etti. Bu aşk benim geniş
 dünyamı dar eyledi. Hz.
 Yakup da Hz. Yusuf'tan ayrı
 düşerek ağlamaktan iki
 gözünü kör eyledi.
- Ah diyerek gözlerimden
 kan yaşı saçtım. Benden
 geçen o işten ben de geçtim.
 Kardeşler ağlamamı
 ayıplamayın. Hz. Yakup gibi
 Yusuf'umdan ayrı düşüm.
- Tamburum, tellerinde
 saz görürüm. Bu zamanda

^{††} Yazmada: mūrādını

- ʔanbūram kıllarında sāz körerem
 bu zamanda sēniḡ kēbi az körerem
 ayturlar kördü[...] yūsuf kēldi dēyü
 mēn sēni ol yūsufça yüz körerem
 (65) li-ḡayrihī
 ḡaḡ bilür ērenlerniḡ sırrı sēn-sēn
 [55a] ol melikler ḡazinesiniḡ dürrü sēn-sēn
 ayturlar ēkki yūsuf kēldi dēyü
 bar bolsa ol ēkkiniḡ biri sēn-sēn
 (66) li-ḡayrihī
 ēy bēgim üç otuz on yaşı yaşla
 [...]
- (67) [...]
- [55b] ērmesün biriḡizden biriḡizni
 allāhdan ḡol kötürüp budur du‘ām
 uçmaḡda yüce kılsun yēriḡizni
 (68) li-ḡayrihī
 ‘āşıklık ḡızıl meḡziḡiḡ şarartmıḡdur
 [56a] kirpükünḡ ciḡerüme ok atmıḡdur
 ezelden ḡādir taḡrı kereminden
 özdeni ḡoryaḡ için yaratmıḡdur
 (69) li-ḡayrihī
 ilāhī mēnüm āhum tutsun sēni
 egilmez pōlāḡ ēdim egdiḡ mēni
 yörür ēdüm mēn cihānda ḡayḡusız
 nāḡehān yok ḡayḡuya şaldıḡ mēni
 [56b] (70) li-ḡayrihī
 loḡma birle bir ḡırḡaḡa ḡanā‘at-mēn
 bu ḡūblar ḡūrī bolsa ferāḡat-mēn
 biriniḡ ḡāf ḡaḡınca mālı bolsa
 mēnim aḡa ḡamā‘ım yok mēn rāḡat-
 mēn
 (71) li-ḡayrihī
- senin gibi az görürüm. Hz. Yusuf geldi diye [...] söylerler. Ben seni o Yusuf'un yüzü gibi görürüm.*
Allah bilir erenlerin sırrı sensin. O sultanların hazinesinin incisi sensin. İki Yusuf geldi diye söylerler. Varsa o ikisinden biri sensin.
Ey beyim, yüz yıl ömür yaşa [...]
Birinizden birinize ulaşmasın. El kaldırıp Allah'tan duam budur: Cennette yerinizi yüce kılsun.
Âşıklık kızıl benzini sarartmıştır. Kirpiğin ciğerime ok atmıştır. Ezelden beri muktedir olan Tanrı kereminden, güzeli hoyrat için yaratmıştır.
Bu ne hal! Benim ahım seni tutsun. Eğilmez çelik idim beni eğdin. Ben dünyada kaygısız yaşadım. Beni ansızın olmayan bir kaygıya saldın.
Bir lokma bir hırka ile yetinirim. Bu güzeller huri olsa el çekerim. Birinin Kâf dağı kadar malı olsa, benim onda gözüm yok rahatım.
Dedikoduyu ortadan

- [57a] ara yerden këteriñiz kâl u kîlî^{††} *kaldırınız. Ben Allah'ına
izine du'acı-mên mên kul kulı duacıyım, ben kul kuluyum.
ey hocam bu sözümdeyalğanım yok Ey hocam, bu sözümde
bu hūblar gülşen durur mên bülbüli yalanım yok, bu güzeller gül
bahçesi, ben ise bülbüliyüm.*
- (72) li-ğayrihī *Eğer öd ağacı ham ise
eger 'ūd hāmısa bir yar yêter bir yarık yeter. Derdime
derdüme dermānısa^{§§} bir yār yêter derman ise bir sevgili yeter.
degme nāmerd nē bilür yār kadrini Namert olan sevgilinin
dünyede āhıretde bir yār yêter kadrini ne bilir? Dünyada ve
ahirette bir sevgili yeter.*
- [57b] (73) li-ğayrihī *Benim aydan temiz bir
mênüm bir yārım bar aydan arı sevgilim var. Melek mi huri
bilmezem ferıştedür yāhūd hūrī mi bilmiyorum. Aşıklar ben
'āşıklar mên aydayım siz eşidün söyleyeyim siz duyun.
yārından yırağ tüşen olur zārī Sevğilisinden uzak kalan
ağlar.*
- (74) li-ğayrihī *Dibi olmayan bir denize
bir dēñize düşmişem pāyānı yok düşmüşüm.*
- [...]

Sonuç

Doğu Türkçesine ait manzum parçaların yer aldığı bir mecmuanın neşrinin yapıldığı bu çalışma ile erişilen sonuçlar şöyle sıralanabilir: (1) Bu çalışmada neşri gerçekleştirilen manzum parçalar yer yer tahrip olmuş olsa da *aba* kafiye düzeniyle kaleme alınmış ve dörtlükler şeklinde yazılmıştır. Bazıları baştan bazıları ise sondan eksik olsa da manzum parçaların sayısı 74 olarak belirtilebilir. Bununla birlikte bazı sayfaların özellikle 35b-36a ile 44b-45a arasında kopmuş olabileceği ihtimali özellikle mevcuttur. (2) Harekeli nesih yazıyla yazılmış olan bu metin çoğu noktada eklerin ses düzenine işaret edebilmektedir. (3) Metinde Doğu Türkçesinin birçok özelliği mevcut olmasına karşın ses bilgisinde kimi noktalarda Batı Türkçesinin tesiri de görülebilmektedir. Özellikle kimi zaman ikinci ve daha sonraki eklerin başındaki /g/ ünsüzünün düşmesi, birkaç yerde birden çok heceli sözlerin sonundaki /g/ ünsüzünün ve *bol-* fiilinin söz başındaki /b/ ünsüzünün sıfırla nöbetleşmesi bu tesiri gösterebilmektedir. (5) Metinde dikkati çeken bir unsur ayrılma durumu ekinin zamirlere gelen tek bir örneği hariç bütün metinde {+dAn} şeklinde düz geniş ünlüyle yazılmasıdır. Bu durum eseri Memluk Kıpçak sahasına yaklaştırmaktadır. (6) Metinde yalın durumda işaret zamirinin *alar* yerine metinde *olar* şeklinde görülmesi Çağataycanın klasik öncesi bir özelliğine işaret etmektedir. Bütün bu hususlar mevcut metnin bir istinsah tarihinin mevcut olmamasına karşın

†† Yazmada: kılı

§§ Yazmada: dermanasa

Doğu Türkçesiyle ancak Batı Türkçesinin etkili olduğu bir coğrafyada veya bu coğrafyadan bir müstensih tarafından kaleme alınmış olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Kısaltmalar

bk.bakınız

çev. çeviren

ETü. Eski Türkçe

krş. karşılaştırınız

vd.ve diğerleri

Kaynakça

Clauson, Sir Gerard (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Oxford at the Clarendon Press.

Bodroglıgetı, András J. E. (2001). *A Grammar of Chagatay*. München: Lincom Europa.

Çakmak, Serkan (2019). *Atebetü'l-Hakâyık Edib Ahmed Yükneki*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.

Eckmann, János (2017). *Çağatayca El Kitabı*, (çev. Günay Karaağaç). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Erdal, Marcel (1991). *Old Turkic Word Formation. A Functional Approach to the Lexicon. Vol. I-II*. Wiesbaden: Harrassowitz. (Turcologica 7.)

Erdem Uçar, Filiz Meltem (2016). “Çağatay Türkçesinde Tasvir Fiilleri”. *Türkbilgi*, 32: 21-56.

Nadalyayev, V. M. – Nasilov, D. M. – Tenişev, E. R. – Şçerbak, A. M. (1969). *Drevnetyurkskiy Slovar'*. Leningrad: Izdat. Nauka, Leningradskoe Otd. (Akademiya Nauk SSSR. Institut Yazıkoznaniya).

Schmidt, Jan (2012). *Catalogue of Turkish Manuscripts in the Library of Leiden University and Other Collection in the Netherlands*. Leiden & Boston: Brill.

Tekin, Talat (2003³). *Orhon Türkçesi Grameri*. İstanbul. (Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9).

Elektronik Kaynak

Yazma:<http://facsimile.ub.rug.nl/cdm/compoundobject/collection/manuscripts/id/11581/rec/1> (Erişim tarihi: 02.05.2020).